

Narcís Comadira, **Somnis i runa. Una antologia de Rossend Arqués**. Edicions Proa. Barcelona, 1992

Des de començaments dels vuitanta i seguint el dictat implacable del pas del temps, la literatura catalana ha quedat òrfena d'algunes de les veus més contundents i significatives del segle: Llorenç Villalonga, Josep Pla, Mercè Rodoreda, Pere Quart, Salvador Espriu, J.V. Foix, Joan Vinyoli i Joan Fuster, entre altres. Són noms d'alta volada literària i pesos pesants de les lletres, l'obra dels quals és exemple de l'enorme vigor d'una llengua i de la força singular de la literatura que representen. S'ha dit amb raó que la darrera dècada ens han deixat buits dels grans referents, i que la repressió i el trencament forçats per la nit del franquisme han fet difícil la substitució immediata per les generacions posteriors. Els manuals de literatura parlen d'una generació sacrificada i l'expressió potser s'hauria de dir en plural perquè, en la literatura catalana, foren més d'una les generacions desvertebrades per l'impacte de la Guerra Civil Espanyola i el posterior entaulament de la dictadura. Per aquesta raó els primers escriptors catalans que, fet i fet, arriben a la maduresa amb un mínim de normalitat, vull dir acomboiats pel discurs i la polifonia d'un cert embolcall crític, són els nascuts en els primers anys de la postguerra. Entre els poetes, les obres de Narcís Comadira i de Pere Gimferrer esdevenen els primers testimonis receptors de les anàlisis, comentaris i estudis crítics que les han transitades, més enllà i més al fons del que suposen els comentaris puntuals de la crítica militant. Obres que comencen a circular pels mecanismes més acadèmics de la crítica literària i que encaren el futur amb el seguici d'uns discursos que han fet

l'esforç d'estudiar-les, analitzar-les i interpretar-les.

Una de les veus que, d'ara endavant, acomboiarà críticament l'obra poètica de Narcís Comadira és la de Rossend Arqués, responsable de l'antologia Somnis i runa, i autor de l'estudi previ que la justifica i acompanya, Comadira: La poètica d'enformar la mort. La reflexió de Rossend Arqués fa costat a unes altres que han aprofundit, darrerament, l'opus comadirià i n'han fet objecte i matèria d'estudis. Un repàs breu a aquesta bibliografia dóna els dos treballs d'Enric Bou a "Els Marges" (Narcís Comadira, o l'hedonisme malenconiós, n. 18-19, gener-maig de 1980) i a l'apartat corresponent dins Història de la Literatura Catalana (Riquer/Comas/Molas. Volum XI). També les reflexions de Dolors Oller a La construcció del sentit. (1986), el treball de Denise Boyer, Narcís Comadira, una poesia qui "dit des choses" ("Revue des Langues Romanes", n. 93, 1989) i la Mémoire de Maîtrise de Núria Masramon, Le mystère de la forme (Universitat de París IV, 1988-89).

LA LECTURA TEMATICA DE ROSSEND ARQUES

De bracet amb les reflexions de Claudio Guillén (Entre lo Uno y lo Diverso, 1985), Rossend Arqués ha confegit i organitzat una tria de la poesia de Narcís Comadira (vuitanta poemes) amb l'objectiu de l'antòleg que vol depassar l'estricta lectura individual per esdevenir allò que el mateix Guillén ha anomenat un "superlector de primeríssima categoria". Aquest fet implica diverses qüestions, la primera de les quals és didàctica, adreçada a assajar uns esquemes d'orientació lectora i, sobretot, una voluntat d'incidir en la manera de llegir una determinada trajectòria literària. Per un altre costat, representa l'esforç de trobar els elements fonamentals d'una poètica i arribar fins al moll de l'os dels eixos que la mouen: els motors de l'empenta poètica de Narcís Comadira. Finalment, és una feina que demana bastir un discurs teòric, alhora d'anàlisi i de síntesi, que justifiqui i atorgui coherència a la tria concreta dels poemes i al conjunt de la poètica analitzada.

Un dels criteris clàssics en l'organització d'una antologia acostuma a ser el cronològic. Permet de seguir, en sentit progressiu, el procés cap a la maduresa i comentar-ne els tombants evolutius. No és l'estratègia emprada per Rossend Arqués, que ha optat per una organització diferent en l'antologia que presenta. Una organització que, sense ser-ho, és més aviat temàtica i que mira d'ajustar els perns fonamentals o el coixí de pensament sobre el qual s'estructura la poesia de Narcís Comadira. Per aquesta raó, es tracta d'una antologia que s'apuntala, sobretot, en els darrers llibres de l'escriptor, quan les coordenades de la poètica comadiriana han trobat l'encaix més madur i la formulació més exacta. Album de família (1980), Enigma (1985) i En quarantena (1990) són, de lluny, els llibres més antologats i, tots tres, acaparen més de la meitat dels poemes de la tria. Per contra, les primers obres -La febre freda (1966), Papers privats (1969) i Amic de plor (1970)- arriben just, entre totes tres, a la mitja dotzena de poemes. Vist des d'aquesta perspectiva, l'antologia pot semblar un punt descompensada o desequilibrada. Si no és així, és per l'encert de Rossend Arqués a dibuixar i argumentar, des de les beceroles, els eixos cabdals del mapa poètic de Narcís Comadira.

ENFORMAR LA MORT

Rossend Arqués estructura la seva tria, reflexió i estudi en cinc capítols que, ben mirat, són quatre perquè -així ho afirma el mateix antòleg- els apartats II i IV formen una unitat difícilment destriable. El primer capítol, **Vull una llebre grossa, flairosa de lentiscle**, és un conjunt de catorze poemes, l'afinitat dels quals deriva de la seva funció de poètiques. Es a dir, declaracions i reflexions explícites sobre la necessitat, la funció i la utilitat de la pròpia poesia. Els apartats II i IV -respectivament, **Enmig de l'escenari** i **Visc d'absurd de desert de sordidesa**- evoquen els escenaris o espais on el jo líric experimenta i pensa els límits del món i de la mateixa persona. La diferència de matisació entre ambdós capítols és que a l'apartat

II, l'escenari és situat en l'espai i, en el IV, en el temps. Tots dos, però, constitueixen una reflexió dolorosa sobre l'absurd de l'existència i sobre l'experiència íntima i quotidiana del pas del temps, i per tant de la mort com una mena de mar damunt del qual neixen flors efímeres que anomenem vida (...). El tercer capítol, **Tu, germà meu ignot**, s'aboca al tema del narcisisme, al jo que s'emmiralla i s'examina en les cares més diverses de la seva identitat. Finalment, l'apartat cinquè, **Tot ho engolirà**, va de dret a la coordenada per excel·lència de la poesia de Comadira, la mort, l'espai major sobre el qual s'erigeix la seva activitat poètica. La mort com a repòs i descans, la mort com a buit d'on surten i tornen les coses i la vida. Mort i vida agermanats, la vida com a instant efímer de floració que, immediatament, presenta el seu impuls contrari cap a la dissolució i cap a la mort. Una poètica, en definitiva, que neix per enformar -donar forma- a la mort.

L'estudi de Rossend Arqués és net i rigorós, i l'antologia, a parer meu, impecable. Vull emfasitzar, però, que s'embolica de manera innecessària amb el seu afany d'originalitat estructural. Això fa, per exemple, que l'antologia i de l'estudi tresquin per camins diferents i que el lector hagi d'anar amb compte si llegeix en paral·lel l'estudi i la tria. No costava res de seguir un mateix ordre. A vegades el zel de la singularitat -i l'antòleg ho remarca manta vegades- té aquesta mena d'efectes "boomerang". De tota manera és un treball de gran dignitat i un estudi precís d'una de les trajectòries més singulars de la poesia catalana d'ara mateix.

Isidor Cònsul